

ІВАН СЕМЕНОВИЧ КОСЕНКО (до 70-річчя від дня народження)

3 грудня 2010 року виповнюється 70 років Івану Семеновичу Косенку — відомому вченому, організатору науки, талановитому фахівцю в галузі дендрології, інтродукції та акліматизації рослин, сучасного садово-паркового мистецтва, який понад 30 років є незмінним директором Національного дендрологічного парку «Софіївка» НАН України.

Іван Семенович народився в с. Хрестителеве Чорнобаївського району Черкаської області. Невдовзі батьки переїхали до Киргизії, щоб надати допомогу тамтешнім селянам, тому перші дитячі спогади малого Іванка пов'язані з природою Середньої Азії. Однак мирне життя родини перекреслила війна — батько загинув на фронті, а мати з двома дітьми повернулася на рідну Черкащину. Після закінчення школи Іван освоював робітничі спеціальності — працював муляром, столяром, монтажником-висотником у різних організаціях Черкаської області, а, відслуживши в армії, продовжив свій трудовий шлях на різних посадах у галузі народного господарства. Протягом 1964—1970 років заочно навчався в Уманському сільськогосподарському інституті ім. О.М. Горького, а з 1971-го — в Українській ордена Трудового Червоного прапора сільськогосподарській академії (м.Київ), де отримав кваліфікацію вченого агронома. В 1967—1980 роках викладав агрономічні дисципліни в Уманському технікумі механізації.

1 квітня 1980 року І.С. Косенко стає директором «Софіївки», а в ніч із 3 на 4 квітня всесвітньовідомий дендропарк спіткало стихійне лихо. Внаслідок прориву дамби вся маса води з Красноставського водоймища площею понад 17 га селевим потоком пронеслася крижаною поверхнею Верхнього ставу і поринула вниз по течії річки Кам'янки, де розташовані головні об'єкти парку. Повінь ущент зруйнувала дорожньо-алеюну систему парку, були знесені мости, шлюзи, окремі скульптури та малі архітектурні форми. Молодому директору випало важке випробування — швидко і компетентно організувати роботи з відновлення парку. І вже за чотири місяці парк відкрили для відвідувачів — за цей час вдалося відновити понад 60 об'єктів. І фактично відтоді реставраційні роботи у «Софіївці» під керівництвом Івана Семеновича вже не припинялися. Для збереження історичного ядра «Софіївки» в новій, західній, її частині нині створено практично новий парк площею 53 га, де зосереджено основний колекційний фонд рослин-інтродуцентів. Роботи з реконструкції та відновлення історичних ландшафтів, зі створення нових ландшафтних композицій, проведені в Національному дендрологічному парку, нині є взірцем для збереження всіх інших парків нашої країни.

«Софіївку» сьогодні справедливо називають «дивом України», а її директора вважають високим еталоном керівника, господаря, менеджера. Ще на початку

свого директорства Іван Семенович зрозумів, що «Софіївка» має розвиватися не лише як туристична, а й як наукова установа, і за ці роки йому вдалося створити знаний в усьому світі потужний науковий центр. У 1986 році під керівництвом доктора біологічних наук М.А. Кохна І.С. Косенко успішно захистив кандидатську дисертацію «Биологические основы введения в культуру Лесостепи УССР лещины древовидной», а в 2002-му — докторську: «Рід *Corylus* L. в Україні. Біологія, інтродукція, поширення та господарське використання».

Науковий доробок І.С. Косенка становить 5 одноосібних монографій та 14 — у співавторстві, а також понад 200 наукових і науково-популярних праць, присвячених вивченню рослинних багатств України, теорії інтродукції та акліматизації рослин, збереженню і збагаченню біологічного різноманіття та екології рослин, паркобудівництву тощо. Він — автор нових способів посіву насіння деревних культур, підтвердженням чого є два авторські свідоцтва. За безпосередньої участі Івана Семеновича і завдяки його ентузіазму щороку поповнюються найбагатші в Правобережному Лісостепу України колекції родів *Corylus*, *Juniperus*, *Fagus*, *Rhododendron*, *Hosta*, а також троянд, ліан, ґрунтопокривних, рідкісних і зникаючих рослин, які, за розпорядженням Кабінету Міністрів України від 11.02.2004 р., № 73-р, внесені до реєстру Національного надбання. У 2006 році вченого обрано членом-кореспондентом НАН України зі спеціальності «інтродукція рослин».

Як керівник науково-дослідного інституту І.С. Косенко постійно дбає про підготовку кваліфікованих фахівців — є професором Уманського державного педагогічного університету та Уманського національного університету садівництва. Під його керівництвом захищено три кандидатські дисертації, готуються до захисту ще п'ять. Іван Семенович — член двох спеціалізованих учених рад із захисту дисертацій, входить до редколегій низки періодичних наукових видань.

Багаторічне копітке дослідження історії створення «Софіївки», здійснене Іваном Семеновичем, увінчалось розкриттям архітектурно-семантичного задуму зодчого парку Л. Метцеля, який матеріалізував образи з поеми Гомера «Одіссея». У результаті цього дослідження відновлено історичні назви ландшафтних композицій і малих архітектурних форм.

За особистий внесок у реконструкцію та збереження дендрологічного парку «Софіївка» І.С. Косенку присуджено звання «Заслужений працівник культури України», він обраний акредитованим членом Академії архітектури України і членом Міжнародного комітету історичних парків та місць — ICOMOS-IFLA. За плідну діяльність із відновлення старовинних парків учений відзначений дипломом і пам'ятним знаком Центру захисту історичних ландшафтів Польщі. Іван Семенович є лауреатом премії НАН України ім. В.Я. Юр'єва, нагороджений срібною медаллю ВДНГ, відзнакою НАН України «За наукові досягнення», медаллю «Ветеран праці», медаллю і знаком провінції Ліань у Китаї, орденами «За заслуги» II і III ступенів, орденом «За трудові досягнення» IV ступеня, має багато інших почесних нагород міжнародного, державного, регіонального та галузевого рівнів. У 2005 році І.С.Косенко став лауреатом Між-

народної премії ICOMOS-IFLA імені професора Яна Захватовича та Державної премії України в галузі архітектури, а в 2008-му отримав звання «Почесний громадянин м. Умані».

Зусиллями Івана Семеновича Національний дендрологічний парк «Софіївка» НАН України плідно співпрацює з науковими ботанічними установами СНД, Польщі, Чехії, Німеччини, Китаю, Туреччини тощо. За сприяння директора «Софіївки» впродовж останніх років на базі палацово-паркових комплексів Польщі та України регулярно проводяться міжнародні наукові конференції, де розглядаються питання збереження різноманіття рослин та відновлення старовинних парків.

У яскравій особистості Івана Семеновича гармонійно поєдналися якості принципового, вимогливого керівника і водночас чуйної, доброзичливої людини, досвідченого й уважного наставника, що опікується проблемами кожного члена колективу. Іван Семенович — голова великої родини, турботливий син і чоловік, мудрий батько, дбайливий дідусь.

Нині ювіляр сповнений сил, енергії, нових творчих задумів. Це — розбудова «Софіївки», зміцнення її матеріально-технічної бази, створення нових експозиційних ділянок, реалізація проекту *Японського саду* на території, прилеглий до парку, організація відділу горіхоплідних культур і розвиток цього наукового напрямку в Україні.

Ми щиро зичимо Івану Семеновичу втілення всіх його творчих планів, на снаги та міцного здоров'я на довгі роки.

*Ю.Р. ШЕЛЯГ-СОСОНКО, Д.В. ДУБИНА,
С.М. ЗИМАН, В.М. ГРАБОВИЙ, А.А. КУЗЕМКО*